

Voldemar Miller

– *in memoriam*

■ 26. aprillil lahkus meie hulgast tuntud arhiivaar, bibliotekaar, raamatuloolane, kodu-uuri ja kirjanik Voldemar Miller, kes hiljuti tähistas oma 95. sünnipäeva.

Voldemar Miller sündis 7. veebruaril 1911 Saaremaal Kihelkonna vallas Tagamõisas. Ta kasvas üles Kuressaares, kus lõpetas 6-kl. algkooli ja gümnaasiumi. 1930. aastal asus ta õppima Tartu Ülikooli filosoofiateaduskonda. Õige pea hakkas aga rahapuudus vaevama ja kui tööd pakuti Kuressaare ajalehe Meie Maa juures, jäi Voldemar Miller sinna kaheks aastaks. Ka tema esimene trükimusta näinud artikkel “Kui peigmees pruuti pettis” ilmus Meie Maas.

Suvel 1932 läks Voldemar Miller Kaitseväkke aega teenima, seejärel oli ta teetöölisena hädaabitöödel Saaremaal, et edasiõppimiseks raha koguda. Jõudumööda jätkas ta kaastöö tegemist ka ajalehtedele. 1934. aastal võeti Voldemar Miller Vaba Sõna toimetusse korrektori kohale, siis kohtureporteriks. Nüüd sai ta jätkata tudeerimist ülikoolis, olles järgemööda ühe semestri sees ja teise väljas, nii nagu võimalused lubasid. 1937. aastal võeti Voldemar Miller tööle Riigi Keskarhiivi. Erialaga seotud arhiivitöö, esialgu küll intelligendist hädaabitöölisena, võimaldas jätkata õpinguid senisest stabiilsemalt. Voldemar Milleri esimene teadusartikkel suurest katkust Viru-Nigula kihelkonnas ilmus Akadeemilise Rootsi-Eesti Seltsi aastaraamatus “Svio Estonica”. Kutseliseks arhiivaariks sai Voldemar Miller alles septembris 1940 ja ülikool õnnestus lõpetada 1942. aastal. Veebruaris 1944 tuli mobilisatsioonikask Saksa sõjaväkke. Kui punaväed Tallinna jõudsid, pidi väeosa, kus Miller teenis, taganema üle Pärnu Saksamaale, ent Kullamaal anti igauhele võimalus oma teed minna.

Oktoobrist 1944 määrati Voldemar Miller Tartus asunud Riikliku Keskarhiivi Filiaali juhataja kohale. Tema teened Eesti ajaloo seisukohalt oluliste dokumentide päästmisel on hindamatud. 1949. aastal saadi aga jälile tema Saksa sõjaväes

teenimisele ja ta vabastati ametist. Nüüd tuli võimalikult kiiresti võimude silmist kaduda ja Voldemar Miller asus Kohtla-Järvel kaevurina tööle. Oma maa-aluse varjupaiga usaldas ta maha jätta alles 1952. aastal, kui leidis töökoha Teaduste Akadeemia raamatukogus, kus ta kujundas välja *Baltica* ja haruldaste raamatute osakonna. Seal töötas ta kuni pensionile jäämiseni 1977. aastal, ning seejärel veel palju aastaid konsultandina praeguses Rahvusraamatukogus.

Voldemar Milleri põhiliseks uurimistee- maks oligi Eesti raamatuajalugu. Lisaks suurele hulgale artiklitele ilmus tema sulest kogumik “Minevikust tulevikku” ja album “Esimesed eesti raamatud”, samuti oli ta teose “Eesti Raamat 1525–1975” koostamise algataja ja vanema osa autor. Voldemar Miller oli sõjajärgse Eesti kodu- uurimise liikumise üks eestvedajaid ja Tallinna Linnamuuseumi juures tegutseva kodu-uurimise ringi kauaaegne juhataja. 1995. aastast oli Voldemar Miller Eesti Kirjanike Liidu liige, ta on mitme laste- ja noorsooramatute autor.

Eesti Arhivaaride Ühingu taasasutamiskoos- olekul 14. märtsil 1989 valiti Voldemar Miller ühingu auliikmeks. 1991. aastal pälvis Voldemar Miller Eesti raamatuajaloo uurimisel tehtu eest Friedrich Puksoo preemia. 1993. aastal valiti Voldemar Miller Õpetatud Eesti Seltsi auliikmeks ja 1999. aastal sai ta Tallinna teenetemärgi, samuti oli ta valitud Eesti Muinsuskaitse Seltsi auliik- meks. Voldemar Millerit on tunnustatud Riigiva- pi IV klassi ordeni, Eesti Rahvuskultuuri Fondi ja Avatud Eesti Fondi elutöö preemiatega.

Mitmed arhivaaride, raamatukogutöötajate, kodu-uurijate, muinsuskaitsete ja literaatide põlvkonnad jäävad Voldemar Millerit mäletama targa, sõbraliku ja abivalmis kolleegina, kes oli alati valmis teistega jagama nii oma rikkalikke teadmisi kui ka elukogemusi.

Peep Pillak